

EPE 100% WAARDEVOL

Erfgoedbeleid voor de periode 2025-
2030

Voorwoord

Epe is schilderachtig. In meerdere opzichten. Mensen van buiten de regio zeggen: “Epe? O, dat is zo mooi daar”. Bewoners voelen zich er thuis en zijn er ook trots op dat ze bijdragen aan het in stand houden van de mooie omgeving.

Maar er zijn meer lagen. Net als bij een schilderij. Dat wordt vanuit de achtergrond opgezet. Eerst met één kleur als vlak. Dan meerdere kleuren. Meer vlakken. En naar voren toe steeds gedetailleerder.

Zo zien we Epe ook. Een landschap dat ontstond in vroeger tijden. IJs. Water. Omhoog gestuwde aardlagen. Waterlopen die daar vanaf vloeien. Het begroeien van hellingen. Vestigingsmogelijkheden voor mensen. Eerst jacht, toen landbouw. Daarna ontdekte men het stromende water om molens op te laten draaien. Papier en linnen konden worden bewerkt. Landbouw en veeteelt zorgden voor de voedselvoorziening. De dorpen ontwikkelden zich. En al die activiteit van natuur en mens is nog steeds zichtbaar in het landschap. Uniek in Nederland én Europa.

Sommigen beleven deze tastbare historie bewust. De meesten doen dat onbewust, maar daarom niet minder intens. Naast natuur en landschap is het erfgoed een onlosmakelijk deel van de identiteit van Epe. Een kernkwaliteit die we willen behouden en daar waar mogelijk versterken.

Door de geschiedenis leesbaar te houden, is het verhaal niet alleen verder te vertellen, maar ook een paar bladzijden terug te lezen, of te reconstrueren op wat voor manier dan ook.

Met een actueel erfgoedbeleid geeft de gemeente Epe aan hoe zij, samen met alle betrokkenen, ons erfgoed enerzijds wil veilig stellen en anderzijds wil inzetten voor een vitale beleving. Epe is 100% waardevol!

Het van oorsprong middeleeuwse kasteel Cannenburg is een stijlvol familiekafeel op de Veluwe. Het ligt in een prachtig oud parkbos met weilanden en vijvers.

Inleiding

Wat is het doel van deze nota?

Met deze beleidsnota richten we ons op het erfgoed in Epe. We stellen het centraal, omdat we het belang van erfgoed inzagen, zowel de kansen als de bedreigingen. Met deze nota werken we aan een goede bescherming en zorgen we ervoor dat mensen nog meer bewust zijn van de waarde van ons erfgoed.

Wat is erfgoed eigenlijk?

Erfgoed¹ is een nalatenschap, iets wat ons vertelt over wie we zijn, waar we vandaan komen en hoe wij ons ontwikkelen. Je krijgt het toebedeeld uit het verleden met de opdracht hier iets mee te doen en het door te geven aan de mensen die na ons komen.

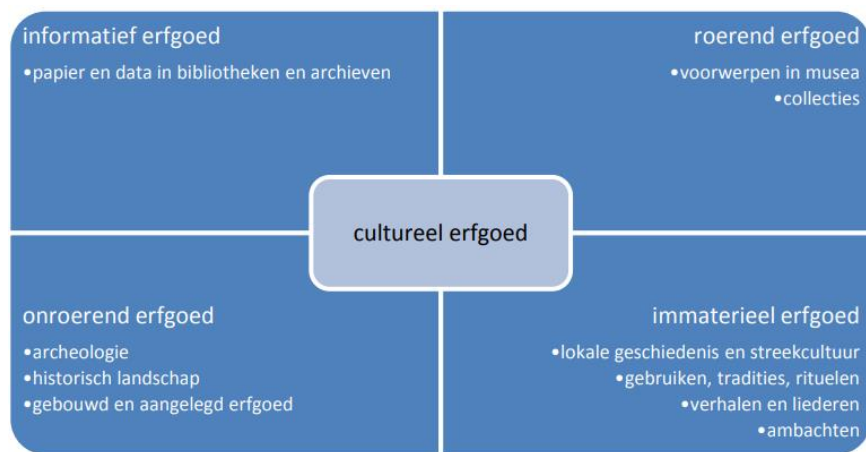
Je kunt erfgoed zien als een proces van betekenisgeving, onderhandeling, waardering en selectie, waarbij ook veel andere factoren in het spel zijn. Het wordt door mensen gemaakt en bepaald.

Daarom is erfgoed ook dynamisch.

Het gaat over gebouwen, archeologische vondsten, kunstwerken, aangelegde parken, religieuze voorwerpen, archieven, kleding, gebruiken, tradities, vervoersmiddelen, etc.

Als we deze zaken relateren aan een bepaalde cultuur, dan spreken we van cultureel erfgoed.

Cultureel erfgoed is een maatschappelijk belang en daarbij komt er ook een (wettelijke) bescherming in beeld.

Wat willen we met ons erfgoed?

Erfgoed is in zekere zin weerloos. Het is niet in staat zichzelf te beschermen. Het kan aangetast worden en verloren gaan. Als dat gebeurt, verliezen we de verbinding met onze voorgeschiedenis. We kunnen dan minder goed onze huidige situatie ervaren en de betekenis daarvan op waarde schatten. Daarom is ons er veel aan gelegen om zuinig om te gaan met ons erfgoed.

De rol van de gemeente Epe

Het is onze taak om erfgoed te beschermen. Daarbij maken we gebruik van wettelijke instrumenten. Verder maken we mensen binnen en buiten het gemeentehuis bewust van het belang van erfgoed, door het onderwerp voortdurend onder de aandacht te brengen, het beschikbaar stellen van kennis en het uitlichten van bijzonder erfgoed in de openbare ruimte.

Dit bewustmaken wordt echter voor het overgrote deel al gedaan door de vele deskundigen en vrijwilligers in de gemeente Epe. Inwoners, instellingen en bedrijven zijn actief betrokken bij hun

¹ Definitie uit de Erfgoedwet (art 1.1): uit het verleden geërfde materiële en immateriële bronnen, in de loop van de tijd tot stand gebracht door de mens of ontstaan uit de wisselwerking tussen mens en omgeving, die mensen, onafhankelijk van het bezit ervan, identificeren als een weerspiegeling en uitdrukking van zich voortdurend ontwikkelende waarden, overtuigingen, kennis en tradities, en die aan hen en toekomstige generaties een referentiekader bieden.

leefomgeving en hun cultuurhistorie. Er worden al veel initiatieven genomen die bijdragen aan de samenleving en er is sprake van een bloeiend verenigingsleven. De samenwerking met al deze belanghebbenden is onze inspiratie, opdracht en zorg. Soms nemen we de regie en proberen we te helpen met het zoeken naar oplossingen. Een andere keer faciliteren we, voor zover onze mogelijkheden reiken.

We zijn dankbaar voor zoveel betrokkenheid op het erfgoed in onze gemeente. We zijn trots op de mensen, die zich hier voor inzetten. Erfgoed doet ons samen leven.

De Veluwse Midwienterhoornbloazers blazen in de Kerstperiode vanaf de eerste Adventszondag. Op de achtergrond staat de Grote Kerk in Epe. Inmiddels al zo'n 900 jaar.

Leeswijzer

- Hoofdstuk 1 Aanleiding voor het actualiseren van het beleid
Waarom een nieuwe erfgoednota?
- 1.1 Evaluatie beleid 2010-2015
 - 1.2 RAAP inventarisatie 2021
 - 1.3 Erfgoedwet 2016
 - 1.4 Omgevingswet 2024
 - 1.5 Omgevingsvisie Epe “Natuurlijk goed leven”
 - 1.6 Het Integraal Beleidsplan Sociaal Domein 2023 - 2027 & Het Cultuur- en Erfgoedpact 2022 – 2024
 - 1.7 Ambtelijke capaciteit en middelen
- Hoofdstuk 2 Ambitie
Wat staat ons voor ogen?
- Hoofdstuk 3 Uitvoeringsprogramma
Hoe willen we ons doel bereiken?
- Hoofdstuk 4 Middelen voor uitvoering
Welke financiële en personele inzet is nodig?

De Leemkuil. Vroeger groeven boeren hier leem af voor hun deelvloeren en voor hun bakovens. Nu is het een verrassend watertje midden in het bos.

Hoofdstuk 1 Aanleiding voor het actualiseren van het beleid

Waarom een nieuwe erfgoednota?

Samenvatting

We maken een nieuwe erfgoednota omdat:

- het vorige beleid is verouderd (1.1),
- nieuwe informatie beschikbaar is (1.2),
- wetgeving en visie is veranderd (1.3, 1.4, 1.5),
- nieuwe samenwerking mogelijk is (1.6) en
- betere inzet nodig is (1.7).

1.1 Evaluatie beleid 2010-2015

Het cultuurhistorisch beleid “Epe, historisch centrum van de Veluwe” is door de gemeenteraad vastgesteld op 11 februari 2010 voor de beleidsperiode 2010-2015. Volgens goed gebruik in de beleidscyclus is er daarna een moment van evaluatie.

We stellen ons in deze nota daarom de vraag: “Wat hebben we gedaan en hoe gaan we verder? Zijn er andere omstandigheden of nieuwe inzichten?”

Het beleidsdoel werd destijds uitgesproken in vier ambities.

1. Het cultuurhistorisch erfgoed wordt zichtbaarder en beleefbaarder;
2. Epe voldoet aan de wettelijke sectorale verplichtingen, maar zet zich daarnaast in om de cultuurhistorie de extra aandacht te geven die het verdient;
3. Cultuurhistorie is geïntegreerd in de diverse beleidsvelden van de gemeente en de gemeente benut de meerwaarde van cultuurhistorie;
4. Cultuurhistorie gaat volwaardig onderdeel uitmaken van de afwegingen binnen de ruimtelijke ordening.

Deze ambities mondden uit in een uitvoeringsprogramma. In onderstaande tabel geven we aan wat het resultaat is van de verschillende acties. Bij het uitwerken van de acties hebben we veel steun gehad van betrokken organisaties en ervaren deskundigen. Zonder hen kon het resultaat niet worden behaald. Het voert te ver om hen hier allemaal te noemen; als bijlage voegen we de instanties toe, die in de gemeente Epe werkzaam zijn.

Actie beleidsdoel	Resultaat
1. Cultuurhistorische effecten meenemen / afwegen bij ruimtelijke ontwikkelingen.	In het Stedenbouwkundig Overleg (SBO), de tegenwoordige Omgevingstafel, wordt hierin voorzien. In dit overleg worden plannen in een vroegtijdig stadium besproken en ook op architectuur- en cultuurhistorische waarden beoordeeld.
2. De thema's landbouw en industrieel water vormen de leidraad voor de komende 5 jaar.	Deze thema's zijn opgenomen in de Structuurvisie Veluweflank en de Omgevingsvisie.
3. Epe profileren als cultuurhistorisch centrum van de Veluwe.	Er is een scala van projecten en acties uit deze ambitie voortgekomen, zoals de ondersteuning van de restauratie van de Grote Kerk in Epe en het waterrad van de Cannenburgher Molen. Dit is met informatieborden in beeld gebracht. Er is ook een cultuurhistorische wandeling in Vaassen gerealiseerd.
4. Implementatie Wet op de Archeologische Monumentenzorg / Benutten archeologische vondsten en waarden.	Dit is gerealiseerd met de invoering van een archeologisch vergunningstelsel in bestemmingsplannen op basis van

	archeologische verwachtingen en beleidskaarten. Ook is een regio-archeoloog aangesteld om te adviseren over allerlei archeologische vragen, rapporten en initiatieven. Er wordt verder op verschillende wijzen aandacht besteed aan archeologie, zoals middels ondergrondse vitrines en informatiepanelen in Epe en Vaassen, archeologische wandelroutes in Vaassen en een mobiele ArcheoHotspot. In de Eper wijk Klaarbeek is in de straatinrichting archeologie zichtbaar gemaakt.
5. Herijken gemeentelijke monumentenlijst.	Er heeft een onderzoek en uitbreiding van de gemeentelijke monumentenlijst plaatsgevonden met 38 objecten.
6. Implementeren ensemblebescherming.	In het recent opgeleverde rapport van RAAP zijn 17 ensembles onderzocht en beschreven en van een aanduiding voorzien op de kaart.
7. Groene monumenten en cultuurhistorische elementen beschermen en versterken.	In het bestemmingsplan Buitengebied hebben de verschillende landschappen diverse aanduidingen gekregen, die verwijzen naar een beschermingsregime.
8. Cultuurhistorie is geïntegreerd in de diverse beleidsvelden van de gemeente en de meerwaarde wordt benut.	Er werd een erfgoedadviseur binnen de gemeente aangesteld, die fungeerde als aanspreekpunt. De erfgoedcommissie adviseert over alle onderwerpen die cultuurhistorie betreffen. Er is een heruitgave van de Eper canon in boek en film en een lespakket 'Grafheuvels'.

1.2 RAAP inventarisatie 2021

Voorblad van het rapport

Vanuit verschillende archeologische rapporten bleek al wel dat onze toenmalige verwachtingen-kaarten geactualiseerd moesten worden. Ook ontbrak nog informatie over de landschapontwikkeling. Daarom besloten we een onderzoek uit te laten voeren door adviesbureau RAAP. Deze heeft de gehele gemeente opnieuw geïnventariseerd, beschreven en weergegeven in digitale kaarten. Deze archeologische en cultuurhistorische kaarten zijn interactief en beschikbaar via www.epe.nl. Ze bevatten zeer veel nieuwe en gedetailleerde informatie. Samen met het rapport '*... langs onze weg gaat het bouwland allengs in heide over ...*' vormen deze nu de basis van de actualisatie van het erfgoedbeleid.

Rode draad in het rapport van RAAP is de landschaps- en bewoningsgeschiedenis. Drie thema's komen naar voren:

- Ritueel landschap
- Land- en bosbouw
- Industrieel water

Zo'n vier- tot vijfduizend jaar geleden leefden er al mensen in de streken op de Veluwe. Deze mensen behoorden tot de zogenoemde Yamnaya-cultuur en waren afkomstig uit de tegenwoordige Oekraïne. Dit blijkt uit de vele grafheuvels, die onderdeel zijn van een **ritueel landschap**. Deze grafheuvels vormen een groter geheel dan alleen een heuvel voor een graf. In vele gevallen vormen ze uitgebreide zones met grafmonumenten die eeuwenlang werden gebruikt; zogenaamde grafheuvellandschappen. Zo liggen er bijvoorbeeld tientallen grafheuvels tussen Niersen en Epe op één lijn. Er is al veel ontdekt, maar nog steeds komt er met behulp van nieuwe technieken en onderzoeken informatie bij. Deze menselijke activiteit heeft zijn sporen getrokken in het landschap en is zodoende nog steeds waarneembaar. Het is een van de bouwstenen die Epe maakt tot wat het is.

Grafheuvel op de Renderklippen

Het historische landschap in de gemeente Epe is gevormd door vele eeuwen van **land- en bosbouw**. Het waterbeheer stond grotendeels ten dienste van de landbouw. Boeren maakten gebruik van de mogelijkheden die het land bood. Van west naar oost onderscheiden we landschappen van hoog en droog tot laag en nat. Deze diversiteit zorgde voor verschillende mogelijkheden en gebruik. Door deze wisselwerking is de grote variatie aan historische landschappen ontstaan, die nu kenmerkend is voor de gemeente Epe.

In het buitengebied van Epe wisselen kleinschalige weilanden en bospercelen elkaar af, vaak verbonden door onverharde wegen

In de gemeente Epe speelt ook waterkracht een grote rol. Een aanzienlijk deel van de gemeente bestaat uit lage gronden aan de voet van het Veluwemassief. Het grondwater is hier ondiep en komt als kwel tevoorschijn aan de oppervlakte.

Beken met ijzerhoudend water kleuren rood en werden dus niet gebruikt voor de wasserijen. De beken met helder water wel.

De beken die het water afvoerden, waren waarschijnlijk deels gegraven voor productie. Het water had namelijk een relatief groot verhang, of hoogteverschil en was daarom geschikt als energiebron. De eerste Nederlandse watermolens werden gebruikt om granen te malen en later ook om olie te malen en te persen.

Vanaf de 16^e eeuw zorgden deze specifieke omstandigheden voor de toepassing van **industriële water**. Het Veluwe molenbedrijf ging enorm groeien dankzij de toenemende vraag naar papier vanaf het einde van de 16^e eeuw. Epe werd een belangrijk centrum van de papierindustrie. Om voldoende verval bij een molenrad te creëren, werden beken opgeleid. Het hele systeem werd steeds geoptimaliseerd. Beken werden daarom stroomopwaarts verlengd en in de hellingen werden zogenaamde sprengen gegraven die tot in het grondwater reikten. Dit leverde levendige beekdalen op. De molens die bij de verschillende bekenstelsels in Vaassen, Emst en Epe behoorden, hebben tot in de loop van de 19^e en 20^e eeuw gefunctioneerd. Deze hebben in sommige gevallen ook aan de basis gestaan van huidige industrieën, zoals de VMI.

De informatie uit het rapport, samen met de nieuwe archeologische verwachtingenkaart en cultuurhistorische waardenkaart, geeft aanleiding om ons beleid te herzien. Dit zal ook kunnen leiden tot een nieuw beschermingsregime, dat een plaats krijgt in het omgevingsplan.

De kopermolen in Zuuk

1.3 Erfgoedwet 2016

Belangrijk voor de actualisatie is verder, dat de wettelijke grondslag van het beleid is veranderd. Destijds waren het de Monumentenwet 1988 en de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz 2007) die ons als gemeente voorschreven om archeologie een plaats in de ruimtelijke ordening te geven, zoals in de bestemmingsplannen. Sinds 2016 is er één integrale wet die betrekking heeft op onze monumenten en archeologie op het land en onder water, alsook museale objecten en musea: de Erfgoedwet.

De Erfgoedwet 2016 heeft betrekking op (de aanwijzing van) monumenten en archeologie op het land en onder water en ook museale objecten en musea. Er zijn dus onderwerpen in de wet benoemd met een landelijke strekking, zoals het omgaan met collecties in musea, handhaving, registraties, e.d.

Maar het benoemen van deze zaken heeft ook een doorwerking op gemeentelijk niveau, bijvoorbeeld ten aanzien van roerend erfgoed, groen erfgoed en historische interieurs. De Erfgoedwet legt verder de verantwoordelijkheid voor de bescherming van het cultureel erfgoed zoveel mogelijk bij het erfgoedveld zelf: musea, collectiebeheerders, archeologen, eigenaren en overheden.

Zo is de Erfgoedwet een inspiratiebron en motiveert het ons om meer aspecten van erfgoed onder de aandacht te brengen.

1.4 Omgevingswet 2024

De Omgevingswet bundelt wetten en regelingen over onder meer ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water. De Omgevingswet staat voor een goede balans tussen het benutten en beschermen van de fysieke leefomgeving. 'Ruimte voor ontwikkeling, waarborgen voor kwaliteit' is het motto. Gemeenten moeten ervoor zorgen dat de regels in het omgevingsplan leiden tot een evenwichtige toedeling van functies aan locaties.

De wet beoogt een samenhangende benadering van diverse belangen. Een van die belangen is cultureel erfgoed.

De omgang met het cultureel erfgoed in onze leefomgeving wordt nu dus geregeld in de Omgevingswet. Het gaat dan om zaken als de omgevingsvergunning voor rijksmonumenten, het participeren in een commissie omgevingskwaliteit, of rekening houden met cultureel erfgoed in omgevingsplannen.

De vuistregel voor de verdeling tussen Erfgoedwet en Omgevingswet is als volgt: de duiding van cultureel erfgoed en de zorg voor cultuurgoederen in overheidsbezit staat in de Erfgoedwet; de omgang met het cultureel erfgoed in de fysieke leefomgeving is geregeld in de Omgevingswet.

Samen met de Erfgoedwet maakt de Omgevingswet een integrale bescherming van ons cultureel erfgoed mogelijk.

1.5 Omgevingsvisie Epe "Natuurlijk goed leven"

In de Omgevingsvisie hebben we uitgesproken dat we de identiteit van onze gemeente voor een groot deel ontleen aan de cultuurhistorie en waardevolle landschappen, van Oene tot Gortel, van Veluwe tot oude bouwgronden, van Grift tot oorsprong van de beken, van Cannenburch tot statige villa's, van enken tot heideontginningen. Cultuurhistorie is ons DNA, onze trots en het palet aan cultuurhistorische waarden is groot. Daarom is cultuurhistorie mede vertrekpunt van onze visie en ambities. Deze waarden zijn dus van belang om te behouden, te benutten en te beleven. Want onze waardevolle leefomgeving is onze identiteit. Bij nieuwe ruimtelijke initiatieven zal deze trits van behouden, benutten en beleven mede richtinggevend moeten zijn in de keuzes die we maken. En zo zullen te behouden cultuurhistorische waarden vanuit de Omgevingsvisie doorwerken in het Omgevingsplan en zullen we de cultuurhistorische waarden benutten als onderdeel van andere beleidsvelden, zoals recreatie en toerisme. Cultuurhistorie vormt in die zin een rode draad in ons handelen als gemeente.

1.6 Het Integraal Beleidsplan Sociaal Domein 2023 - 2027 & Het Cultuur- en Erfgoedpact 2022 - 2024

Sinds 2016 is immaterieel erfgoed toegevoegd aan de definitie van erfgoed in de Erfgoedwet. Vanuit Cultuur is er steeds meer interesse in (immaterieel) erfgoed. De grens tussen cultuur en (immaterieel) erfgoed wordt steeds vager. Het Integraal Beleidsplan Sociaal Domein is begin 2023 vastgesteld. In dit beleidsplan is een duidelijke wens te lezen om meer samen te werken. Zowel buiten als binnen het gemeentehuis.

Cultuur heeft drie waarden: economisch, cultureel en sociale waarde. Hierdoor is samenwerken op het gebied van cultuur, erfgoed en toerisme logisch. Gezien de sociale waarde van cultuur ligt de samenwerking met Welzijn ook voor de hand, cultuur als voorliggende voorziening. Vanuit cultuur neemt gemeente Epe deel aan het Cultuur- en Erfgoedpact. Hierbij wordt ook actief ingezet op immaterieel Erfgoed. Zo is er een taalproject, waarbij er aandacht is voor zowel moderne kunstvormen als voor Oral History en Dialecten. Deze disciplines liggen in elkaars verlengde en versterken elkaar. Een kans en mogelijkheid om immaterieel erfgoed hierop aan te haken.

Onderliggend aan het Cultuur- en Erfgoedpact ligt de Regiovisie. Het Cultuur- en Erfgoedpact is een samenwerking tussen de 9 gemeenten van de Noord Veluwe. Wij willen werken aan:

1. Het versterken en vernieuwen van lokale infrastructuur voor cultuur- en erfgoed, waaronder ook het opbouwen van de digitale regionale cultuur- en erfgoed infrastructuur;
2. Het versterken van identiteit en zichtbaarheid van de regio Noord Veluwe.

Deze doelen sluiten o.a. aan op de doelen van de provincie Gelderland. Daarbij willen wij inzetten op de (regionale) verhaallijn, zoals water en het archeologische verleden. Dat is kenmerkend voor zowel de Noord Veluwe in het algemeen als Epe in het bijzonder.

Het Apeldoorns kanaal. Een kanaal met een (cultuurhistorisch) verhaal

1.7 Ambtelijke capaciteit en middelen

In de vorige beleidsperiode werden erfgoedtaken door verschillende medewerkers binnen het team Ontwikkeling Omgeving en het team Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) uitgevoerd. Het uitvoeringsprogramma leidde verder tot het aanstellen van een regioarcheoloog, participatie in het Stedenbouwkundig Overleg en de Erfgoedcommissie. Tenslotte werden voor de toenmalige ambities voldoende middelen beschikbaar gesteld voor subsidie en cofinanciering.

De komst van de Omgevingswet zorgt nu voor een andere dynamiek: kennis en capaciteit worden meer gespecialiseerd, zowel bij team VTH als team Ontwikkeling Omgeving. Het betekent wel dat de vroegere praktijk niet kan worden voortgezet. Er dienen dus een gespecialiseerde erfgoedadviseur en vergunningverlener te worden aangesteld om de wettelijk verplichte erfgoedtaken uit te kunnen voeren.

Willen wij onze erfgoedambities waar maken, dan moet opnieuw besloten worden welke financiële middelen wij daar voor beschikbaar stellen en onze capaciteit daarop inrichten. In deze nota wordt dat verder duidelijk gemaakt.

Hoofdstuk 2 Ambitie

Wat staat ons voor ogen?

De ambitie, die wij met de actualisatie van het erfgoedbeleid willen uitspreken, is in lijn met het voorgaande beleid. Wij willen dus ook in het vervolg *onze hoge cultuurhistorische waarden inzetten, versterken en behouden door middel van een effectief en samenhangend beleid.*

Daarvoor laten we ons leiden door de veranderende wetgeving en maken we dankbaar gebruik van de nieuwe informatie, zoals die is weergegeven in de rapportage van adviesbureau RAAP en de daarbij behorende digitale kaarten.

Ook hechten we sterk aan het inzicht van deskundigen buiten onze ambtelijke organisatie. Er zijn ongeveer 20 organisaties actief binnen de gemeente Epe, die op de een of andere manier een relatie hebben met erfgoed. We overlegden daarom met hen over onze ambities.

Twee hoofdlijnen kwamen naar voren:

- I. Maak mensen bewust**
- II. Maak zaken concreet**

Hieronder scharen we de volgende ambities:

- I a. We profileren Epe als 100% waardevol.
- b. We maken alle beschikbare kennis beter bereikbaar.
- II c. We onderzoeken de bescherming van meer waardevol erfgoed.
- d. We integreren erfgoed verder in andere beleidsvelden.

Deze ambities zijn een exacte vertaling van het doel van ons erfgoedbeleid, namelijk dat het erfgoed in Epe goed is beschermd en dat er nog meer bewustzijn komt voor de waarde van ons erfgoed en de rol die wij als gemeente daarin hebben.

Deze hoofdlijnen vervlechten we met de rode draad uit het RAAP-rapport, namelijk de thema's:

- Ritueel landschap;
- Land- en bosbouw;
- Industrieel water.

Hieronder geven wij een nadere invulling van onze ambities.

I a. Maak mensen bewust. *We profileren Epe als 100% waardevol.*

De gemeente Epe heeft sinds enige jaren het succesvolle imago '100% Wildgarantie'. Analooq hieraan is het beeldmerk 100% Waardevol gelanceerd. Daarmee profileert de gemeente Epe zich nog steviger als beschermer en behouder van waardevol cultuurhistorisch erfgoed. Het is belangrijk dat erfgoed steeds op allerlei manieren onder de aandacht wordt gebracht. Daardoor ontstaat draagvlak voor het beschermen en behouden en vinden mensen een bron van inspiratie voor tal van activiteiten. We overleggen met betrokkenen hoe we het profileren van Epe vorm gaan geven. Daarbij richten we ons op inwoners en bezoekers. Ook jongeren en mensen met een migratieachtergrond willen we bewust maken van dit waardevolle erfgoed.

I b. Maak mensen bewust. *We maken alle beschikbare kennis beter bereikbaar.*

Er is al heel veel onderzocht en opgeschreven. Maar waar vinden wij die kennis en verhalen? Door een goede ontsluiting op onze website en in ons archief kan al veel gedeeld worden. Maar door ook voortdurend in gesprek te zijn met belanghebbenden, te participeren in het erfgoedplatform en interessante onderwerpen te publiceren wordt kennis breder verspreid, waardoor mensen zich meer bewust zijn van het belang van erfgoed.

II c. Maak zaken concreet. *We onderzoeken de bescherming van meer waardevol erfgoed.*

Er zijn beschermde rijks- en gemeentelijke monumenten. Ook is er een lijst met monumentale bomen. Maar er zijn meer onderwerpen, die erfgoed betreffen. In de inleiding wordt dit in een schema weergegeven. Het gaat dan om onroerend erfgoed, roerend erfgoed, immaterieel erfgoed en informatief erfgoed. We onderzoeken of sprake moet zijn van een bescherming, of dat een aanduiding, vermelding of ondersteuning op andere wijze volstaat.

Het collegeprogramma 2022-2026 noemt in dit kader een aantal concrete acties:

- We voeren een haalbaarheidsonderzoek uit naar de mogelijkheden van het bovengronds brengen van de Dorpse Beek in de dorpskern Epe op het traject vanaf het Beekpark tot aan de Zuukerweg.
- We onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om de cultuurhistorische waarde van de Musafir kerk in Vaassen te behouden.

Oorlogsgraven met gedenkzuil van Stichting Broken Wings

II d. Maak zaken concreet. *We integreren erfgoed verder in andere beleidsvelden.*

We staan voor een aantal grote maatschappelijke opgaven, zoals woningbouw, klimaatadaptatie en energietransitie. Ook de vraag naar het verduurzamen van monumenten zal steeds vaker worden gesteld. We zoeken naar oplossingen, waarbij erfgoed in plaats van als “lastig” terzijde wordt geschoven, juist een inspirerende rol van betekenis krijgt. Binnen de gemeentelijke organisatie gaat het om beleid bij Ruimtelijke Ordening, Cultuur, Toerisme, Economie, Onderwijs, Beheer, Vergunningverlening en Handhaving.

Hoofdstuk 3 Uitvoeringsprogramma

Hoe willen we ons doel bereiken?

Ons doel is om ervoor te zorgen dat het erfgoed in Epe **goed is beschermd** en dat er nog meer **bewustzijn** komt voor de waarde van ons erfgoed.

Een **goede bescherming** bereiken wij door:

- a. Een inventarisatie van het aanwezige cultureel erfgoed.
- b. Een analyse van zaken die in aanmerking komen voor bescherming als cultureel erfgoed.
- c. De bepaling van een passend beschermingsregime in het Omgevingsplan.
- d. De integratie van de archeologische waardenkaarten.

Ad a. We moeten ondubbelzinnig weten wat beschermd is als rijks- of gemeentelijk monument en waarom. Dit moet goed vindbaar zijn in de gemeentelijke basisadministratie en makkelijk terug te vinden zijn in duidelijk leesbare teksten en zichtbare afbeeldingen op de gemeentelijke website.

Ad b. Verder onderzoeken we of er meer waardevol erfgoed is dat ook een bescherming verdient. We denken dan aan:

- Wederopbouwarchitectuur en nieuwere architectuur (zogenoemde post '65 architectuur). Onderzoek cultuurhistorische waarde van de Musafir kerk.
- Beeldbepalende gebouwen
- Een gemeentelijk beschermd dorpsgezicht
- Groene monumenten
- Funerair erfgoed
- Immaterieel erfgoed
- Klinkend erfgoed
- Roerend erfgoed
- Interieurs.

Ad c. Een aanwijzing op basis van de Erfgoedverordening kan passend zijn, maar ook een aanduiding in het Omgevingsplan, of een vermelding in een beleidsregel of notitie.

Ad d. De nieuwe archeologische en cultuurhistorische waardenkaarten moeten worden geïntegreerd in het Omgevingsplan. Daarvoor is een nieuwe archeologische beleidskaart met bijbehorende vrijstellingsgrenzen gemaakt. Deze moet nu worden vastgesteld voor integratie in Omgevingsplannen. In de bijlagen zijn deze documenten opgenomen.

Ook zal de Cultuurhistorische effectrapportage (CHER), als onderdeel van de ruimtelijke onderbouwing van plannen, verder worden geïmplementeerd. De CHER geeft inzicht in de invloed die een ontwikkeling heeft op de cultuurhistorie. Zodoende kan een juiste afweging worden gemaakt, of er sprake is van een (aanvaardbare) aantasting of juist een versterking van de te beschermen waarden. Als we de juiste criteria helder in beeld hebben, kunnen we ook kansen zien en oplossingen vinden voor de grote maatschappelijke opgaven, zoals woningbouw, klimaatadaptatie, energietransitie en verduurzamen van monumenten.

Het opstellen van een toezicht en handavingsprotocol voor gebouwde monumenten en landschappen maakt een goede bescherming compleet.

Het tweede deel van ons doel is **bewustmaken** van mensen.

Dit is een proces. Het speelt zich af binnen en buiten de gemeentelijke organisatie. In het gemeentehuis verzorgen we voorlichtingsbijeenkomsten, zodat de verschillende medewerkers het onderwerp erfgoed bewust gaan integreren in hun eigen werk.

Naar buiten dragen we het beeldmerk uit in publicaties, op onze website en door te participeren in erfgoedprojecten en het erfgoedplatform.

Het is goed om voor verschillende doelgroepen ook gerichte instrumenten te kiezen. Zo zullen jongeren eerder bewust worden door een app, maar voor mensen van buiten de regio of het land kan een lezing, of publicatie meer aansprekend zijn. We zoeken steeds naar de beste vormen van communicatie om ons doel te bereiken.

De volgende acties zijn hier aan dienstbaar:

- Een goed ingerichte website
- Een toegankelijk archief
- Medewerking verlenen aan publicaties
- Ontwikkelen erfgoedapp
- Realiseren Archeologisch Belevingscentrum (ABC) Veluwe (in samenwerkingsverband)
- Ontwikkelen van toeristische routes, zoals klompenpaden, fiets- en wandelroutes
- Ondersteunen mobiele ArcheoHotspot (in samenwerkingsverband)
- Medewerking verlenen aan lesprogramma's op scholen
- Bijdragen aan Open Monumentendagen en Klassendag en Nationale Archeologiedagen
- Participeren in het erfgoedplatform
- Vanuit het Cultuur en Erfgoedpact: Erfgoedcongres
- Vanuit het Cultuur en Erfgoedpact: Taalproject, Oral history, dialecten.
- Combinatie zoeken met andere kunst en cultuurdisciplines, welke ook als voorliggende voorziening kunnen dienen.

Bij de uitwerking en het stellen van prioriteiten laten we ons in belangrijke mate leiden door de verhaallijnen uit het rapport van RAAP, zie bijlage 1. Zo kan er bijvoorbeeld een verbinding gelegd worden tussen een watermolen en een beek of beekdal, behorend bij het thema *industriële water*. En ook de actie uit het collegeprogramma voor het bovengronds brengen van de Dorps Beek in de dorpskern Epe sluit hier op aan.

Archeologie is leidend in het thema *ritueel landschap*. *Land- en bosbouw* zal tot uiting komen bij groen erfgoed.

Daar waar musea een beschermenswaardige erfgoedcollectie hebben, zoeken we verbinding met de betreffende accounthouders en portefeuillehouders. Toerisme en Economie zijn, evenals Kunst en Cultuur, immers belangrijke beleidsvelden die inspirerend samenwerken met de erfgoedsector. We streven daarom naar integraliteit en zoeken naar mogelijkheden om kansen te benutten.

In de volgende tabel maken we enige acties concreet.

Onderwerp	Doel	Kosten	Wie	Wanneer
Inventarisatie monumenten	Basisadministratie	Nihil	Erfgoedadviseur Epe	2025
Onderzoek erfgoed	Bescherming	€ 25.000	Extern adviseur	doorlopend
Monumenten in Omgevingsplan	Bescherming	€ 10.000	Erfgoedadviseur Epe	2026
Archeologie in Omgevingsplan	Bescherming	€ 10.000	Erfgoedadviseur Epe	2026
Ontwikkelen CHER	Bescherming	€ 5.000	Erfgoedadviseur Epe	2025
Bovengronds brengen Dorpse Beek	Bewustmaking	bestaand budget	Team Beheer i.s.m. Ontwikkeling	2025
Website	Bewustmaking	€ 4.000	Online team	2025
Archeologisch Belevingscentrum (ABC)	Bewustmaking	bestaand budget	Erfgoedadviseur Epe	2025
Archief	Bewustmaking	nihil	Erfgoedadviseur Epe	doorlopend
Publicaties	Bewustmaking	€ 7.000	Erfgoedadviseur Epe	doorlopend
Erfgoedapp	Bewustmaking	€ 6.000	Erfgoedadviseur Epe	2026
Toerisme	Bewustmaking	€ 8.000	Erfgoedadviseur Epe	doorlopend
Archeo Hotspot	Bewustmaking	bestaand budget	Erfgoedadviseur Epe	doorlopend
Lesprogramma	Bewustmaking	€ 10.000	Erfgoedadviseur Epe	2027
Open Monumentendagen	Bewustmaking	€ 5.000	Erfgoedadviseur Epe	doorlopend
Erfgoedplatform	Bewustmaking	nihil	Erfgoedadviseur Epe	doorlopend
Erfgoedcongres	Bewustmaking	Bestaand budget	Beleidsontwikkelaar Cultuur	doorlopend
Taalproject	Bewustmaking / bescherming	Bestaand budget	Beleidsontwikkelaar Cultuur	doorlopend
Combineren disciplines cultuur, erfgoed, toerisme	Versterking / verbinding beleidsterreinen	Nihil	Integraal	doorlopend
Totaal		€ 45.000 € 45.000		Doorlopend Voor projecten

Hoofdstuk 4 Middelen voor uitvoering

Welke personele en financiële inzet is nodig?

Formatie

Om de wettelijke taken te kunnen uitvoeren is het cruciaal dat er voldoende ambtelijke capaciteit is. Het takenpakket omvat onder andere *beleidsontwikkeling* en het adviseren op het gebied van erfgoed, het werven en beschikken van subsidies en het verbinden en samenwerken op het gebied van erfgoed tussen overheid en samenleving. Hiervoor is een beleidsadviseur Erfgoed verantwoordelijk. Maar ook gaat het om capaciteit en specialistische kennis bij *vergunningverlening* voor monumenten en karakteristieke panden en gebieden en waar nodig *handhaving*.

Door hen kan erfgoed onder de aandacht worden gebracht en zij fungeren ook als aanspreekpunt voor mensen van binnen en buiten de organisatie.

Verder is de expertise van een *archeoloog* onmisbaar. We maken daarvoor gebruik van een regioarcheoloog, werkzaam binnen de Stedendriehoek (Apeldoorn, Brummen, Epe, Heerde, Lochem, Voorst).

Zonder al deze taken expliciet te beleggen en daarvoor de benodigde capaciteit, expertise en middelen te hebben, is goede uitvoering van onze wettelijke taak en onze ambities niet te verwachten. Vanuit formatie in de organisatie zal capaciteit beschikbaar worden gesteld voor het aantrekken van een erfgoedadviseur. Daarnaast wordt via een benchmark nader onderzocht welke structurele capaciteit noodzakelijk is voor de uitvoering van taken binnen het team VTH. Daarmee verwachten we de capaciteit voor erfgoed op voldoende niveau te kunnen organiseren.

Commissie omgevingskwaliteit

Vanwege de invoering van de Omgevingswet heeft een samenvoeging plaatsgevonden van de Erfgoedcommissie, de Welstandscommissie en het Stedenbouwkundig Overleg. Er is een nieuwe commissie gevormd: de Commissie omgevingskwaliteit. Erfgoeddeskundigen blijven ook in deze commissie onmisbaar. Relevante onderwerpen moeten op een professionele manier besproken en gewogen kunnen worden.

Externe advisering

Voor het onderzoek naar ander waardevol erfgoed zal externe expertise moeten worden ingehuurd. Indien stakeholders invulling kunnen geven aan door ons genoemde acties, willen we deze graag faciliteren en kan cofinanciering worden ingezet.

Huidige situatie

In de begroting zijn voor archeologie en cultuurhistorie structureel middelen beschikbaar.

Er is € 35.730 per jaar beschikbaar voor de uitvoering van reguliere projecten en onderzoeken op het gebied van archeologie en cultuurhistorie. Dit betreft regionale projecten, projecten van stakeholders als Ampt Epe en eigen gemeentelijke projecten.

Daarnaast is voor de inzet van de regioarcheoloog € 6.960 per jaar beschikbaar voor gemeentelijke ondersteuning op het gebied van archeologie en cultuurhistorie.

Voor onderhoud aan gemeentelijke monumenten kunnen eigenaren aanspraak maken op een monumentensubsidie. Hiervoor is vanaf 2024 € 50.350 per jaar beschikbaar.

Vereiste situatie

Om de wettelijke taken uit deze Erfgoednota en de Omgevingsvisie te kunnen uitvoeren, is een structureel budget nodig van € 45.000. Voor de uitvoering van projecten is eenmalig eveneens een bedrag van €45.000 vereist. Voor subsidies kan het huidige budget vooralsnog worden gecontinueerd. Mocht uit bepaalde veranderende wettelijke taken en/of nieuwe ontwikkelingen meer nodig zijn, dan zal daartoe te zijner tijd een voorstel worden gemaakt.

Voor archeologie moest een nieuw contract worden afgesloten, omdat het huidige contract eind 2024 afloopt. In de bestaande situatie kon met een laag uurtarief worden gerekend, omdat er ook een deel door de Provincie werd gesubsidieerd. Dat kan in een nieuwe situatie niet meer. Uitgaande van het huidige aantal uren (200) en een tarief van € 100 p/u is een budget nodig van € 20.000. De extra benodigde €13.000 wordt opgevangen in de lopende programmabegroting.

	Huidige situatie	Benodigd bij nieuw erfgoedbeleid	
Budgetten			
Monumenten	€35.730	€35.730	structureel
Archeologie	€6.960	€20.000	structureel
Subsidies	€50.350	€50.350	structureel
Projecten	€0	€45.000	incidenteel

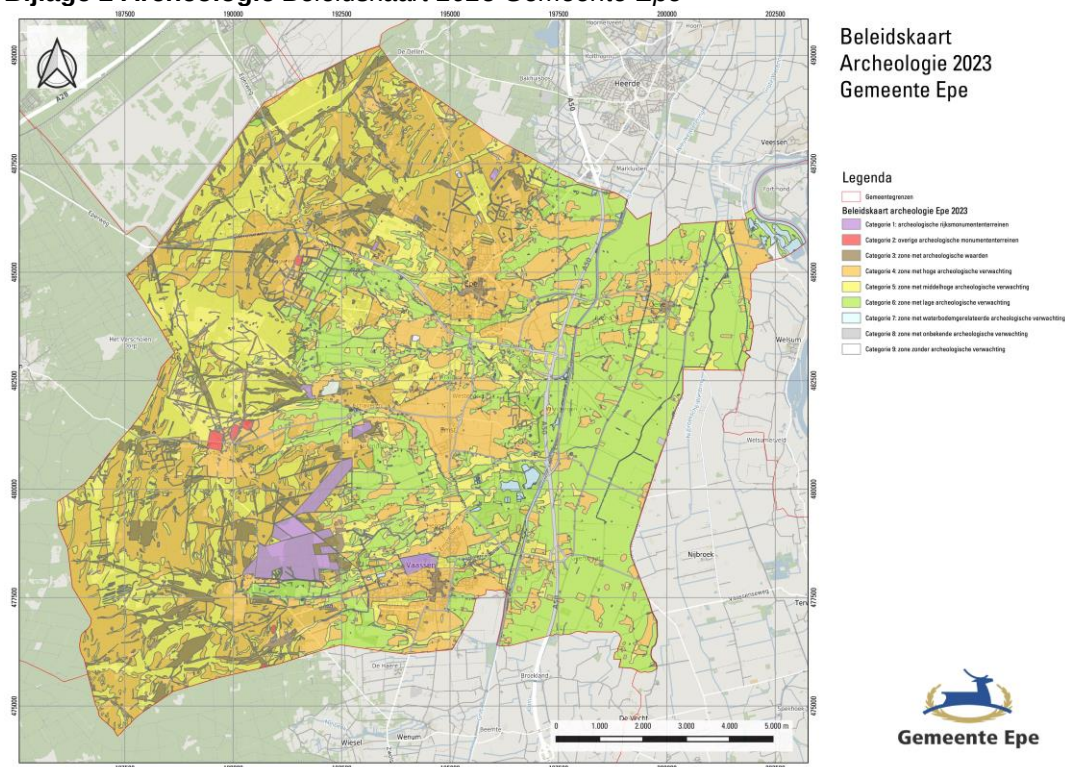
Bijlage 1

[RAAP rapport 3536](#)

[Archeologische verwachtingskaart](#)

[Cultuurhistorische waardenkaart](#)

Bijlage 2 Archeologie Beleidskaart 2023 Gemeente Epe

Bijlage 2 Archeologie Vrijstellingsgrenzen behorende bij Beleidskaart 2023 Gemeente Epe

Archeologische beleidscategorie	Archeologische dubbelbestemming	Vrijstellingsgrenzen
Categorie 1: archeologische rijksmonumententerreinen	Waarde - Archeologie 1	Geen vrijstelling
Categorie 2: overige archeologische monumententerreinen	Waarde - Archeologie 2	25 m2 en 35 cm -Mv
Categorie 3: zone met archeologische waarden	Waarde - Archeologie 3	100 m2 en 35 cm -Mv
Categorie 4: zone met hoge archeologische verwachting	Waarde - Archeologie 4	250 m2 en 35 cm -Mv
Categorie 5: zone met middelhoge archeologische verwachting	Waarde - Archeologie 5	1000 m2 en 35 cm -Mv
Categorie 6: zone met lage archeologische verwachting	Waarde - Archeologie 6	2500 m2 en 35 cm -Mv
Categorie 7: zone met waterbodengerelateerde archeologische verwachting	Waarde - Archeologie 7	2500 m2 en 35 cm -Mv
Categorie 8: zone met onbekende archeologische verwachting	Waarde - Archeologie 8	10000 m2 en 35 cm -Mv
Categorie 9: zone zonder archeologische verwachting	Waarde - Archeologie 9	Volledige vrijstelling

Bijlage 2 Archeologie Memo Toelichting archeologiebeleid 2024 en handelingskader

MEMO		 Gemeente Epe
Onderwerp	Toelichting archeologiebeleid 2023 en handelingskader archeologisch proces gemeente Epe	
Aanleiding	In 2023 is het archeologiebeleid van de gemeente Epe geactualiseerd. In deze memo wordt dit beleid toegelicht. Tevens wordt door de regio-archeoloog Stedendriehoek, als adviseur archeologie van de gemeente Epe, de algehele omgang met archeologisch onderzoek in de gemeente Epe duidelijk gemaakt in de vorm van een handelingskader. Dit handelingskader heeft zowel betrekking op de huidige situatie, alsook op de situatie na het in werking treden van de Omgevingswet in januari 2024.	
Wetgeving, archeologisch beleid, bestemmings- en omgevingsplan	<u>Landelijke wetgeving</u> De gemeente Epe is verplicht om de omgang, met in de grond aanwezige, dan wel te verwachten archeologische waarden, te borgen in bestemmingsplannen. Dit volgde voorheen uit artikel 38a van de Monumentenwet 1988 en tegenwoordig uit artikel 9.1. van de Erfgoedwet 2016: daarbinnen geldt een deel van de MW 1988 (waaronder artikel 38a) middels overgangsrecht, totdat de Omgevingswet van kracht wordt. Onder de OW zullen er geen bestemmingsplannen meer zijn, maar uiteindelijk een enkel omgevingsplan. Dezelfde verplichting inzake de omgang met archeologische waarden volgt dan uit artikel 5.130 van het Besluit kwaliteit leefomgeving. <u>Gemeentelijke archeologische inventarisatie (2021)</u> Praktisch gevolg hiervan is dat de gemeente Epe, zoals alle Nederlandse gemeentes, dient te beschikken over een actueel archeologiebeleid, om te waarborgen dat het juiste onderzoek wordt uitgevoerd op het juiste moment én dat er geen onnodig onderzoek wordt uitgevoerd. Dit beleid dient gebaseerd te zijn op een grondig onderbouwde, actuele inventarisatie van te verwachten archeologische waarden op het gemeentelijk grondgebied. Deze inventarisatie is in 2021 voor het laatst uitgevoerd voor de gemeente Epe en heeft geresulteerd in een archeologische waarden- en verwachtingenkaart, met een bijbehorende toelichtende rapportage.² De archeologische waarden- en verwachtingenkaart is tevens online te raadplegen via de website van de gemeente Epe.³ <u>Gemeentelijk archeologiebeleid (2023)</u> Het in 2023 geactualiseerde archeologiebeleid van de gemeente Epe is een vertaling van de archeologische waarden- en verwachtingenkaart uit 2021 en bestaat uit zowel een archeologische beleidskaart alsook deze toelichtende memo. Door deze vertaling zijn de inhoudelijke waarden en verwachtingen uit de inventarisatie omgezet naar juridisch-planologische beleidscategorieën, waaraan vrijstellingsgrenzen zijn gekoppeld. Deze vrijstellingsgrenzen worden vervolgens gebruikt bij het opstellen van bestemmings- en omgevingsplannen, alsook bij het toetsen van omgevingsvergunningaanvragen en het uitvoeren van archeologisch onderzoek. Op de archeologische beleidskaart van de gemeente Epe is het grondgebied verdeeld in: A) Zones met een archeologische <u>waarde</u> (beleidscategorieën 1 t/m 3); zones waar op basis van bekende informatie uit archeologisch onderzoek, historische kaarten en literatuur de aanwezigheid van archeologische resten in een bepaalde periode reeds is vastgesteld (in meerdere of mindere mate). Hieronder vallen ook alle archeologische monumenten, zowel die van rijkswege beschermd alsook anderszins:	

² Veen, S. van der, J. Neefjes, B.J.G. van Snippenburg & N.W. Willemse, 2021. '... langs onze weg gaat het bouwland allengs in heide over ...' Erfgoed in de gemeente Epe. RAAP-rapport 3536. Weesp.

³ <https://www.epe.nl/archeologie-en-cultuurhistorie>.

	B) Zones met een archeologische <u>verwachting</u> (beleidscategorieën 4 t/m 9); zones waar op basis van landschappelijke geschiedenis en bodemgesteldheid archeologische resten verwacht kunnen worden (in meerdere of mindere mate); De negen beleidscategorieën kennen zagezegd elk een set vrijstellingsgrenzen qua oppervlakte en diepte, waarbij de grens qua oppervlakte ruimer wordt naarmate de waardering of verwachting minder wordt. De grens qua diepte is onveranderlijk en betreft 35 cm -Mv, gebaseerd op de gemiddelde dikte van de moderne bouwvoor. De vrijstellingsgrenzen zijn gebaseerd op zowel regionale alsook landelijke ervaringen en zijn in lijn met het huidige archeologiebeleid van de andere vijf gemeentes binnen de regio Stedendriehoek (lokale verschillen daargelaten). Om een zo praktisch hanteerbaar mogelijk archeologiebeleid te kunnen voeren zijn sommige archeologische waarden en verwachtingen samengevoegd, tot een enkele beleidscategorie (voorbeeld: de drie zones met een hoge verwachting zijn gecombineerd tot een enkele beleidscategorie 4). De negen beleidscategorieën en hun vrijstellingsgrenzen zijn als volgt: <table border="1" data-bbox="453 725 1426 1077"> <thead> <tr> <th>Archeologische beleidscategorie</th><th>Vrijstellingsgrenzen</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Categorie 1: archeologische rijksmonumententerreinen</td><td>Geen vrijstelling</td></tr> <tr> <td>Categorie 2: overige archeologische monumententerreinen</td><td>25 m² en 35 cm -Mv</td></tr> <tr> <td>Categorie 3: zone met archeologische waarden</td><td>100 m² en 35 cm -Mv</td></tr> <tr> <td>Categorie 4: zone met hoge archeologische verwachting</td><td>250 m² en 35 cm -Mv</td></tr> <tr> <td>Categorie 5: zone met middelhoge archeologische verwachting</td><td>1000 m² en 35 cm -Mv</td></tr> <tr> <td>Categorie 6: zone met lage archeologische verwachting</td><td>2500 m² en 35 cm -Mv</td></tr> <tr> <td>Categorie 7: zone met waterbodemerelateerde archeologische verwachting</td><td>2500 m² en 35 cm -Mv (waterbodemer)</td></tr> <tr> <td>Categorie 8: zone met onbekende archeologische verwachting</td><td>10000 m² en 35 cm -Mv</td></tr> <tr> <td>Categorie 9: zone zonder archeologische verwachting</td><td>Volledige vrijstelling</td></tr> </tbody> </table>	Archeologische beleidscategorie	Vrijstellingsgrenzen	Categorie 1: archeologische rijksmonumententerreinen	Geen vrijstelling	Categorie 2: overige archeologische monumententerreinen	25 m ² en 35 cm -Mv	Categorie 3: zone met archeologische waarden	100 m ² en 35 cm -Mv	Categorie 4: zone met hoge archeologische verwachting	250 m ² en 35 cm -Mv	Categorie 5: zone met middelhoge archeologische verwachting	1000 m ² en 35 cm -Mv	Categorie 6: zone met lage archeologische verwachting	2500 m ² en 35 cm -Mv	Categorie 7: zone met waterbodemerelateerde archeologische verwachting	2500 m ² en 35 cm -Mv (waterbodemer)	Categorie 8: zone met onbekende archeologische verwachting	10000 m ² en 35 cm -Mv	Categorie 9: zone zonder archeologische verwachting	Volledige vrijstelling
Archeologische beleidscategorie	Vrijstellingsgrenzen																				
Categorie 1: archeologische rijksmonumententerreinen	Geen vrijstelling																				
Categorie 2: overige archeologische monumententerreinen	25 m ² en 35 cm -Mv																				
Categorie 3: zone met archeologische waarden	100 m ² en 35 cm -Mv																				
Categorie 4: zone met hoge archeologische verwachting	250 m ² en 35 cm -Mv																				
Categorie 5: zone met middelhoge archeologische verwachting	1000 m ² en 35 cm -Mv																				
Categorie 6: zone met lage archeologische verwachting	2500 m ² en 35 cm -Mv																				
Categorie 7: zone met waterbodemerelateerde archeologische verwachting	2500 m ² en 35 cm -Mv (waterbodemer)																				
Categorie 8: zone met onbekende archeologische verwachting	10000 m ² en 35 cm -Mv																				
Categorie 9: zone zonder archeologische verwachting	Volledige vrijstelling																				
Archeologisch onderzoek: bestemmingsplan, omgevingsplan en omgevingsvergunning	Wanneer een ruimtelijke procedure plaats moet vinden, wordt er vanuit het oogpunt van archeologie eerst gekeken of het om een bestemmingsplanprocedure (straks omgevingsplanprocedure) gaat of om een omgevingsvergunningaanvraag. <u>Onderzoeksplicht voor bestemmingsplan of omgevingsplan</u> Voor een nieuw of te wijzigen bestemmingsplan of omgevingsplan is het niet het vigerende bestemmings- of omgevingsplan dat de archeologische onderzoeksplicht levert, maar de archeologische beleidskaart. Immers, een vigerend bestemmingsplan kan dermate oud zijn dat daarin geen of onvoldoende (bijv. met gebruik van een oudere beleidskaart) rekening is gehouden met archeologie. Een nieuw bestemmingsplan of omgevingsplan dient daarnaast rekenschap te geven van de actuele omgevingsfactoren, dus ook van archeologie. Landelijk wordt het gehele bestemmingsplangebied aangehouden als plangebied voor wat betreft het bepalen van de oppervlaktevrijstellingsgrens qua archeologie (naar verwachting geldt dat na invoering van de OW ook voor een gebied waarvoor een omgevingsplanwijziging wordt doorlopen). Dit heeft twee redenen: 1. Er dient gestreefd te worden naar een gelijk informatieniveau binnen het gehele bestemmings- of omgevingsplangebied. Als een deel daarvan archeologisch onderzocht zou worden en een deel niet, dan is in principe sprake van ongelijkheid in informatieniveau en is daarmee ook niet volledig voldaan aan artikel 38a van de MW 1988 (in het overgangsrecht binnen de EW 2016) of straks aan artikel 5.130 van het Bkl; 2. Een bestemmings- of omgevingsplan gaat meerdere jaren gelden en moet dus ook 'vooruit kijken'. Dat betekent dat niet alleen aan bodemingrepen op de korte termijn (waar vooral kleinere bestemmingsplannen vaak in de eerste plaats voor op worden gesteld en waarvoor het omgevingsplan kan worden gewijzigd), maar ook aan die op de lange termijn moet worden gedacht. Ook delen waarvan de bestemming/gebiedsaanduiding/functieaanduiding niet op korte termijn tot bodemingrepen zal leiden dienen daarom meegenomen worden in (een minimale vorm van) archeologisch onderzoek. <u>Onderzoeksplicht voor omgevingsvergunning</u>																				

	Voor het bepalen van de onderzoeksplicht ten behoeve van een omgevingsvergunning gelden de vrijstellingsgrenzen zoals die volgen uit een archeologische dubbelbestemming of gebiedsaanduiding in het vigerende bestemmingsplan (straks middels regels in het omgevingsplan). In het geval dat het bestemmings- of omgevingsplan striktere grenzen hanteert dan het vigerende archeologiebeleid, dan kan het archeologiebeleid door de gemeente Epe alsnog van toepassing worden verklaard middels de planregels (het beleid geldt dan als het rapport of de bron op basis waarvan de archeologische waarde van de gronden in kwestie afdoende zijn vastgesteld). Als de vrijstellingsgrenzen in het vigerende bestemmings- of omgevingsplan in dat geval wel worden overschreden, maar niet die in het archeologiebeleid, dan is archeologisch onderzoek alsnog niet noodzakelijk. Indien de omgang met archeologie in het vigerende bestemmings- of omgevingsplan niet of niet afdoende in de toelichting is beschreven (nu conform artikel 3.1.6, vijfde lid, van het Besluit ruimtelijke ordening, straks conform artikel 5.130 van het Besluit kwaliteit leefomgeving), dan kan worden teruggevallen op de archeologische beleidskaart met dank aan het vangnet archeologie in de Erfgoedverordening gemeente Epe 2010 (straks: verordening fysieke leefomgeving). <u>Bodemroering en vrijstellingsgrenzen</u> Belangrijk om in alle gevallen te onthouden is dat, bij het bepalen of een vrijstellingsgrens wel of niet wordt overschreden, naar alle vormen van (mogelijke) bodemroering wordt gekeken die gepaard (kunnen) gaan met een ruimtelijk proces. Dus niet alleen geplande nieuwbouw, maar ook eventuele ondergrondse sloop van bestaande opstallen en andere geplande omgevingsaanleg (zoals waterpartijen, riolering, groenvoorzieningen, boomaanplant, etc.). Bij een bestemmings- of omgevingsplan wordt voor het bepalen van de oppervlaktevrijstelling gekeken naar de oppervlakte van het gehele nieuwe bestemmingsplan- of omgevingsplangebied, bij een omgevingsvergunning naar de gecombineerde bodemingrepen waarvoor een vergunning aangevraagd moet worden. N.B. Vrijstellingsgrenzen werken volgens een zogenaamde 'en/en-regeling': om tot een onderzoeksplicht te leiden moet in een ruimtelijk plan én de oppervlaktevrijstellingsgrens én de dieptevrijstellingsgrens worden overschreden.
Archeologisch onderzoek: het proces	<u>Onderzoek volgens de KNA</u> In Nederland wordt archeologisch onderzoek uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. De KNA stelt eisen aan het door een archeologische uitvoerder te doorlopen proces. Dat proces kan drie grote stappen beslaan, ieder met een aantal deelstappen: inventariseren, selecteren en maatregelen treffen. Zie het schema hieronder. Bij de deelstappen is tussen haakjes gezet welk soort archeologisch onderzoek daar bij kunnen horen. A. Inventariseren 1. Verwachting opstellen (bureauonderzoek) 2. Verwachting toetsen – verkennen (boringen) 3. Verwachting toetsen – karteren (boringen, proefsleuven) 4. Verwachting toetsen – waarderen (proefsleuven) B. Selecteren 1. Selectiebesluit opstellen C. Maatregelen treffen 1. Vrijgeven 2. Behoud <i>ex situ</i> (opgraven, archeologische begeleiding) 3. Behoud <i>in situ</i> Niet bij elk onderzoeksproces zijn alle deelstappen nodig. Het kan zijn dat de bodem van een plangebied dermate verstoord blijkt te zijn (A1+A2), dat gelijk vrijgave kan worden verleend (B1+C1). Het is echter ook mogelijk dat in een plangebied de bodem intact blijkt (A1+A2+B1), dat daar archeologische resten in worden aangetroffen (A3/A4+B1) en dat er een gedeeltelijke opgraving uitgevoerd moet worden terwijl een ander deel middels planaanpassing in de bodem behouden kan blijven (C2+B1+C3).

	<u>Advies en selectiebesluit</u> Belangrijk om te weten is dat alle stappen hierboven door een archeologische uitvoerder worden gezet, <u>behalve</u> het opstellen van het selectiebesluit: dat doet de gemeente Epe (<i>in casu</i> de regio-archeoloog) na beoordeling van een rapportage. Elk besluit van de gemeente Epe wordt genomen op basis van een advies van een archeologische uitvoerder, zoals dat volgt uit een bepaald onderzoek. In het selectiebesluit kan de gemeente Epe het gegeven advies onderschrijven, of daar (al dan niet ten dele) beargumenteerd van afwijken op basis van haar beleidsvrijheid. In de Regio Stedendriehoek wordt na elk inventariserend onderzoek (A1 t/m A4) én na behoud <i>ex situ</i> (C2) een selectiebesluit opgesteld, zodat er meerdere ijkmomenten zijn waarop het onderzoeksproces schriftelijk kan worden herijkt of beëindigd (na C2 kan alleen nog vrijgave volgen). Op deze manier is er altijd een sluitend procesdossier waarop teruggevallen kan worden indien nodig, bijv. in langlopende procedures.
Archeologisch onderzoek: de uitvoering	Uiteraard is er op veel plaatsen in de gemeente Epe door de decennia en eeuwen heen veel gebeurd qua grondverzet, agrarische werkzaamheden, sloop en nieuwbouw. Daarbij is de bodem in veel gevallen geroerd, maar wat de invloed hiervan is geweest op eventueel aanwezige archeologie kan niet zomaar worden geduid zonder bewijs. <u>Bewijslevering door archeologisch onderzoek</u> De meest definitieve vorm van die bewijslevering is het uitvoeren van archeologisch onderzoek. In de Regio Stedendriehoek wordt in de meeste gevallen een bureau- en verkennend booronderzoek gevraagd. Daarbij wordt middels bureauonderzoek eerst een specifieke verwachting voor een plangebied vastgesteld (A1), waarna middels boringen een veldtoets plaatsvindt van deze verwachting (A2). Deze werkwijze is zowel voor een bestemmingsplan alsook een omgevingsvergunning inzetbaar (ervan uitgaande dat er niet al eerder onderzoek heeft plaatsgevonden en een andere vorm nodig is). Voor bureau- en/of verkennend booronderzoek beschikken gemeentes Brummen, Epe, Heerde en Lochem over een handreiking voor archeologische uitvoerders (gemeente Apeldoorn heeft een eigen handreiking). Deze handreiking is bij de meeste archeologische uitvoerders al bekend, maar wordt ook bij adviesvragen of verzoeken tot aanvulling bij een aanvraag omgevingsvergunning geleverd aan een aanvrager of uitvoerder. Een actuele handreiking die alle vormen van archeologisch onderzoek behandelt is voorzien voor publicatie medio 2025. <u>Maatwerk in overleg</u> Uiteraard kan worden afgeweken van deze werkwijze, in overleg met de gemeente en de regio-archeoloog. Dit betreft in alle gevallen maatwerk. Een goed voorbeeld van een vaker voorkomende afwijking van de standaard werkwijze is bij een bestemmingsplanprocedure voor een groot gebied (>5 ha), zeker als daarbinnen ook delen zijn die qua bestemming niet zullen wijzigen. Immers, de kosten voor het zetten van boringen staan dan vaak niet meer in verhouding tot het ruimtelijke proces op dat moment. In een dergelijk geval zal eerst alleen een bureauonderzoek voor het gehele nieuwe bestemmingsplan worden gevraagd (om te kunnen voldoen aan artikel 38a van de MW 1988 (in het overgangsrecht binnen de EW 2016)). Een verkennend booronderzoek kan dan ofwel gericht worden ingezet op delen die qua bestemming gaan wijzigingen en/of bebouwd gaan worden, of in sommige gevallen geheel achterwege blijven in de bestemmingsplanprocedure. Wederom, dit is maatwerk. In een bestemmingsplanprocedure of omgevingsplanwijzigingsprocedure leidt de uitvoering van archeologisch onderzoek tot het kunnen afbakenen van zones die een archeologische dubbelbestemming/gebiedsaanduiding/functieaanduiding moeten krijgen. De bijbehorende vrijstellingsgrenzen dienen vervolgens gebaseerd te worden op die van de beleidskaart. Hieruit volgt dat de afbakening van de betreffende zones scherper wordt, naarmate er meer stappen van het archeologisch onderzoeksproces worden uitgevoerd. Daarom geldt binnen de regio Stedendriehoek het dringende advies om al het benodigde inventariserende onderzoek (dus t/m A4) tijdens de

	bestemmingsplanprocedure uit te laten voeren (met het streven om dit ook voor de omgevingsplanwijzigingsprocedure te laten gelden), in het kader van risicomanagement en een sneller ruimtelijk proces voor initiatiefnemer én gemeente. Bovenstaande zorgt ten eerste voor minder onderzoekslast tijdens een latere omgevingsvergunningsaanvraag. Daarnaast geeft het meer inzicht in de aanwezigheid van vindplaatsen binnen het plangebied, zodat er gericht kan worden gekeken naar mogelijkheden tot plaanpassing in verband met behoud <i>in situ</i> (C2) en daarmee naar het voorkomen van onnodig onderzoek. Tenslotte voorkomt het ook het mogelijk ‘opknippen’ van een bestemmingsplangebied in meerdere omgevingsvergunningen, waardoor de vrijstellingsgrenzen in een afzonderlijke aanvraag wellicht niet overschreden worden en zo onbedoeld geen onderzoek plaats hoeft te vinden terwijl het archeologisch risico hetzelfde blijft. Voor een toekomstige omgevingsplanwijzigingsprocedure geldt in principe hetzelfde. <u>Het Programma van Eisen (PvE)</u> Goed om te weten: op basis van de KNA is voor gravend onderzoek (d.w.z. proefsleuven of opgraving, alsook hun variant archeologische begeleiding) een Programma van Eisen verplicht. Dit PvE moet worden opgesteld door een archeologische uitvoerder. Binnen de Regio Stedendriehoek dient het PvE ook te worden goedgekeurd door de desbetreffende gemeente, anders mag er niet worden gegraven (deze eis dient ook in gemeentelijke correspondentie richting een initiatiefnemer te worden vastgelegd). Als het onverhoopt toch niet mogelijk is om tijdens een bestemmingsplanprocedure gravend onderzoek uit te voeren, dan dient het goedgekeurde PvE een bijlage te worden van het bestemmingsplan. Middels een voorwaardelijke verplichting kan de onderzoeksplicht vervolgens worden vastgelegd in het bestemmingsplan. <u>Wanneer kan een omgevingsvergunning worden verstrekt?</u> Een omgevingsvergunning kan in de regel worden verstrekt nadat al het benodigde archeologische onderzoek is uitgevoerd (tot en met A4), de betreffende rapporten zijn beoordeeld en alle selectiebesluiten zijn opgesteld. Uit het laatste selectiebesluit volgt ofwel dat er geen verdere eisen ten aanzien van archeologie worden gesteld (vrijgave plangebied), ofwel dat er verder onderzoek nodig is. In dat laatste geval kan de omgevingsvergunning dan onder voorwaarde van dat verdere onderzoek worden verleend. Als dat gravend onderzoek is, dan geldt het goedgekeurde PvE wel als indieningsvereiste voor de omgevingsvergunning. <u>Kosten van archeologisch onderzoek</u> In de Memorie van Toelichting op de EW 2016 wordt gesteld dat de kosten voor documentatie, conservering, overdracht van vondsten en rapportage worden toegerekend aan de initiatiefnemer van een ruimtelijke procedure waarbij archeologisch onderzoek verplicht wordt gesteld. Dit staat ook wel bekend als het principe van ‘de verstoorder betaalt’.
Archeologisch advies en afweging door de regio-archeoloog	<u>Afweging en advisering</u> Feit blijft dat een archeologische onderzoeksplicht in de gemeente Epe niet zonder meer volgt uit een bestemmingsplan, omgevingsplan of het archeologiebeleid. De regio-archeoloog heeft hierin een belangrijke taak, want deze kan advies uitbrengen over de noodzaak tot het doen van onderzoek en de geijkte vorm daarvan. De regio-archeoloog wil voor zowel de gemeentelijke collega’s alsook voor de burgers van Epe een bereikbare en pragmatische sparringpartner zijn. Bij een concreet plan, waarvoor een bestemmings- of omgevingsplanprocedure of omgevingsvergunning is vereist, kan de regio-archeoloog dan ook een toets uitvoeren van de plannen in relatie tot de verwachte archeologische situatie. De toets kan worden aangevraagd door de gemeente Epe, maar ook door de initiatiefnemer van het plan (al dan niet via de gemeente). Bij de toets wordt niet alleen gelet op de archeologische verwachting, bekende vindplaatsen en mogelijk eerder uitgevoerd archeologisch onderzoek, maar wordt ook gekeken naar de landschappelijke gesteldheid. In kader van dat laatste wordt specifiek gekeken naar eventuele bekende ophogingen, afgravingen en andere verstoringen van het

	originale maaiveld. Tevens wordt gekeken naar de verwachte mate van nieuwe verstoring ten gevolge van het concrete plan in kwestie. Bij de afweging wordt ook gelet op de daadwerkelijke oppervlakte van de fysieke bodemingrepen binnen het oppervlak van een plangebied en wordt tevens een afweging gemaakt m.b.t. toelaatbare verstoringen. De afwegingsgrond is dan of de aanvullende verstoring ten gevolge van het concrete plan een significante verwachte impact heeft op eventueel aanwezige archeologie. Dat zal per plan afhangen. Men kan zich bijvoorbeeld voorstellen dat een paar paaltjes minder impact hebben dan een grote schuur, alsook dat een kleine uitbreiding van een bestaande stal midden op een erf minder zwaar zal wegen dan de bouw van een compleet nieuwe stal op nog onbebouwd terrein. Als een bekende verstoring op voorhand begrensd kan worden, dan hoeft dat stuk in principe niet nader archeologisch onderzocht te worden. <u>Relevante publicaties</u> Bij de afweging wordt o.a. gebruik gemaakt van een viertal relevante publicaties op het gebied van behoud <i>in situ</i>, archeologievriendelijk of -duurzaam bouwen en verstoringsgraden: - Groenendijk, M.J., 2021. <i>Piles in the picture. A study of the physical disturbance and archaeological information loss caused by piling through archaeological sites and features, based on photographs</i>. Academisch proefschrift. Vrije Universiteit. Amsterdam. - Huisman, D.J., J. Bouwmeester, G. de Lange, Th. van der Linden, G. Mauro, D. Ngan-Tillard, M. Groenendijk, T. de Ridder, C. van Rooijen, I. Roorda, D. Schmutzhart & R. Stoevelaar, 2011. <i>De invloed van bouwwerkzaamheden op archeologische vindplaatsen</i>. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Amersfoort. - Lascaris, M.A., 2019. <i>Archeologie en verstoring door bodembewerkingen. Evaluatie van de effecten van grondbewerking in agrarisch en stedelijk gebied en het onderzoek daarnaar</i>. RAM 257. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Amersfoort. - Roorda, I. & J. Stöver, 2016. <i>Handreiking Archeologievriendelijk bouwen. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed</i>. Amersfoort.
Voorbeelden	Hieronder een aantal voorbeelden uit de praktijk, die laten zien hoe wordt omgegaan met reeds verstoorde gronden en toelaatbare (extra) verstoring. <u>Voorbeeld 1</u> <i>Een aanvrager wil een huis bouwen ter plaatse van een bestaand pand met kelder, gesitueerd op een opgehoogd terrein. De ontwikkeling overschrijdt de vrijstellingsgrenzen qua oppervlakte en diepte in het bestemmingsplan.</i> De ontgravingen ten behoeve van de nieuwbouw reiken niet dieper dan de bekende verstoring die is toegebracht door de bouw van het bestaande pand, want op bouwtekeningen en foto's is duidelijk te zien dat deze onderkelderd is. Verder kan de aanvrager aantonen dat ter plaatse sprake is van een ophoging van 50 cm: daarmee wordt 50 cm aan het maaiveld toegevoegd, waarmee de vrijstellingsgrens qua diepte eveneens met 50 cm wordt verhoogd. De regio-archeoloog zal in een toets de ontwikkeling dan ook vrij geven voor archeologie en geen onderzoeksplicht in de omgevingsvergunning verwerken, ondanks het overschrijden van de vrijstellingsgrenzen in het bestemmingsplan. De aantoonbare bodemverstoringen leiden er immers toe dat de impact op eventueel aanwezige archeologie zeer klein tot niet aanwezig kan worden gesteld. <u>Voorbeeld 2</u> <i>Een aanvrager wil een zonnepark realiseren. De ontwikkeling overschrijdt de vrijstellingsgrenzen qua oppervlakte en diepte in het bestemmingsplan.</i> De ontgravingen ten behoeve van de zonnepanelen beperken zich tot een smal kabeltracé en de palen waarop de panelen worden gemonteerd. Daardoor is het daadwerkelijk te verstoren oppervlak binnen het plangebied niet alleen kleiner dan de vrijstellingsgrens, maar de afzonderlijke

	bodemingrepen zijn ook dermate beperkt dat de impact op het bodemarchief minimaal wordt geacht en archeologisch onderzoek binnen die beperkte oppervlaktes naar oordeel van de regio-archeoloog geen relevante kenniswinst zal opleveren. De regio-archeoloog zal in een toets de ontwikkeling dan ook vrij geven voor archeologie en geen onderzoeksplicht in de omgevingsvergunning verwerken, ondanks het overschrijden van de vrijstellingsgrenzen in het bestemmingsplan. <u>Voorbeeld 3</u> <i>Een aanvrager wil een schuur bouwen ter plaatse van een bestaande schuur van 150 m². De nieuwe schuur wordt 10% groter dan de bestaande schuur. De ontwikkeling overschrijdt de vrijstellingsgrenzen qua oppervlakte en diepte in het bestemmingsplan.</i> De nieuw te verstoren oppervlakte ten opzichte van het reeds bebouwde oppervlak is dermate beperkt dat de impact op het bodemarchief minimaal wordt geacht en archeologisch onderzoek binnen dat beperkte oppervlak naar oordeel van de regio-archeoloog geen relevante kenniswinst zal opleveren. De regio-archeoloog zal in een toets de ontwikkeling dan ook vrij geven voor archeologie en geen onderzoeksplicht in de omgevingsvergunning verwerken, ondanks het overschrijden van de vrijstellingsgrenzen in het bestemmingsplan. Kortom, het wel of niet opleggen van een archeologische onderzoeksplicht hangt derhalve steeds af van het concrete plan en hoe dit zich verhoudt tot reeds bestaande verstoringen. Een aanvrager kan bijvoorbeeld foto's aanleveren van eerdere graafwerkzaamheden verspreid over diens terrein. Op het moment dat deze kunnen worden gelinkt aan een specifieke locatie waar de aanvrager de bodem wil gaan roeren en alle stukken bij elkaar een helder beeld geven over de wijze en mate van verstoring ter plaatse, kan ook hier de regio-archeoloog het terrein ter plaatse van dat concrete plan vrij geven.
Archeologische toevalsvondsten	Als in een plangebied vrijgave is verleend voor wat betreft archeologie – of dat nu is middels een selectiebesluit na archeologisch onderzoek, of omdat er geen onderzoek nodig was (bijvoorbeeld omdat de vrijstellingsgrenzen niet werden overschreden) – dan heeft de initiatiefnemer voldaan aan diens archeologische zorgplicht. Dat betekent dat, als er onverhoopt toch nog archeologische sporen of vondsten aan het licht komen tijdens bodemroering in vrijgegeven gebied, er sprake is van zogenaamde toevalsvondsten. <u>Melding van toevalsvondsten</u> Conform artikel 5.10 van de EW 2016 dienen toevalsvondsten gemeld te worden bij Onze Minister (van OC&W). Ook vondsten die buiten een ruimtelijke procedure worden gedaan vallen hieronder (voorbeeld: een burger die langs een slootkant een munt vindt). Om deze meldingsplicht praktisch vorm te geven kan een melding van een toevalsvondst binnen de Regio Stedendriehoek ook gedaan worden bij de desbetreffende gemeente (dan wel direct bij de regio-archeoloog). In de toelichting van bestemmingsplannen en in omgevingsvergunningen dient deze meldingsplicht bekend te worden gemaakt, om er zeker van te zijn dat er ook daadwerkelijk aan wordt voldaan. <u>Kosten van de omgang met toevalsvondsten</u> Belangrijk om te beseffen is dat de kosten van eventueel archeologisch onderzoek naar aanleiding van een toevalsvondst niet voor rekening komen van een initiatiefnemer, omdat deze buiten het principe van 'de verstoorder betaalt' vallen als reeds is voldaan aan de archeologische zorgplicht. Concreet heeft dit tot gevolg dat de desbetreffende gemeente in eerste instantie aan zet is om te bepalen wat er gedaan moet worden met de toevalsvondst. Bij het vinden van een enkele munt heeft dit weinig impact, maar als de toevalsvondst bestaat uit een complete nederzetting is dat een heel ander verhaal. Hoewel een gemeente vervolgens niet verplicht kan worden om archeologisch onderzoek te doen naar aanleiding van een belangwekkende toevalsvondst, zal de daadwerkelijke omgang afhangen van meerdere factoren, waaronder de publieke opinie.

Conclusie	Als een initiatiefnemer op voorhand kan aantonen dat een beoogde ontwikkeling geen tot nauwelijks meer schade zal toebrengen aan de bodem dan al het geval is geweest, dan zal er geen archeologisch onderzoek worden geëist. Dat zou namelijk onredelijk zijn. Als dit bewijs niet op voorhand kan worden geleverd is een archeologisch onderzoek alsnog noodzakelijk. Vrijgave wordt dan uiteindelijk verstrekt middels een selectiebesluit, op te stellen door de regio-archeoloog naar aanleiding van een archeologisch rapport. Uit bovenstaande volgt ook dat aanduidingen op de archeologische beleidskaart van Epe en dubbelbestemmingen/aanduidingen op de verbeelding van een bestemmings- of omgevingsplan alleen (al dan niet deels) kunnen worden verwijderd, als hier in het kader van een concreet plan een toets voor is uitgevoerd door de regio-archeoloog, dan wel als een selectiebesluit met besluit tot vrijgave is opgesteld door de regio-archeoloog n.a.v. uitgevoerd archeologisch onderzoek. Bij vragen of opmerkingen wordt de lezer van harte uitgenodigd om contact op te nemen met de regio-archeoloog, middels de gegevens die in de voettekst van deze memo staan.

Behandeld door	H.G. Pape-Luijten, regio-archeoloog Stedendriehoek
Datum	29-08-2023
Paraaf	

Bijlage 3 Lijst met betrokken organisaties

- Historische Vereniging Ampt Epe
- De Bekenstichting
- Stichting Broken Wings '40 – '45
- Veluws Museum Hagendoorns Plaatse
- Museum Vaasen Historie
- Cultuurhistorisch Museum Oene
- Grote Kerk Epe
- De Veluwe Midwienterhoornbloazers
- Geldersch Landschap & Kasteelen
- Kroondomein Het Loo
- Landgoed Tongeren
- Stichting IJsselhoeven
- Waterschap Vallei en Veluwe
- Stichting Landschapsbeheer Gelderland
- De heer C. van Baarle
- Rijksvastgoedbedrijf Directie Vastgoedbeheer
- Erfgoed Gelderland
- Vereniging Gortel Niersen
- Erfgoedcommissie
- KNNV Epe-Heerde
- Archeologische Werkgroep Nederland (AWN-18)